

Hallituksen esitys eduskunnalle pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä tehdyn uuden pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen. Sopimus on allekirjoitettu 12 päivänä kesäkuussa 2012. Uudessa sopimuksessa on otettu huomioon Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston sosiaaliturvan yhteensovittamista koskeva Euroopan yhteisöjen asetus (EY) N:o 883/2004 ja sen täytäntöönpanoasetus (EY) N:o 987/2009 sekä Pohjoismaiden sosiaali-

turvalainsäädäntöön tehdyt muutokset. Sopimus on tarkoitettu tulemaan voimaan sitä kuukautta seuraavan kolmannen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jolloin kaikki hallitukset ovat ilmoittaneet Tanskan hallitukselle hyväksyvänsä sopimuksen.

Esitykseen liittyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankoh-
tana kuin sopimus.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYINEN TILANNE JA EHDOTETUT MUUTOKSET	3
2 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	4
3 ASIAN VALMISTELU	4
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	5
1 POHJOISMAISEN SOSIAALITURVASOPIMUKSEN SISÄLTÖ	5
2 VOIMAANTULO	7
3 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS	7
LAKIEHDOTUS	9
Pohjoismaisesta sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	9
LIITE 1	10
POHJOISMAINEN SOSIAALITURVASOPIMUS	10

YLEISPERUSTELUT

1 Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Nykyinen pohjoismainen sosiaaliturvasopimus (SopS135-136/2004) on vuodelta 2004. Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus täydensi sosiaaliturvan koordinaatiota koskevaa neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin sekä itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä ja sen täytäntöönpanoasetusta (ETY) N:o 574/72. Sopimus otti huomioon erityisesti ne henkilöryhmät, joita asetuksen (ETY) N:o 1408/71 säännökset eivät koskeneet eli lähinnä henkilöt, joilla ei ole eikä ole ollut työntekijän statusta. Pääosin sosiaaliturva Pohjoismaasta toiseen liikkuvien henkilöiden osalta on kuitenkin määräytynyt suoraan asetuksen (ETY) N:o 1408/71 mukaisesti.

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen voimaantulon jälkeen mainitut asetukset on korvattu uudella asetuksella (EY) N:o 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta ja sen täytäntöönpanoasetuksella (EY) N:o 987/2009. Näitä asetuksia on alettu soveltamaan 1 päivänä toukokuuta 2010. Uusien asetusten myötä sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen on laajentunut koskemaan kaikkia sosiaaliturvajärjestelmissä vakuutettuja henkilöitä riippumatta ansiotyön tekemisestä. Myös kolmansien maiden kansalaiset kuuluvat asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan vuoden 2011 alusta voimaan tulleen asetuksen (EU) N:o 1231/2010 kautta. Viimeksi mainittu asetus ei kuitenkaan koske ETA – valtioita eikä Tanskaa. Uusi sopimus ottaa huomioon myös Tanskan, Färsearten ja Grönlannin välillä vallitsevan valtiosuhteen ja sen, ettei kaksi viimeksi mainittua ole EU:n jäseniä eivätkä

kuulu ETA sopimuksen piiriin. Myös sosiaaliturvalainsäädäntö on Pohjoismaissa eräiltä osin oleellisesti muuttunut. Uusien asetusten ja sosiaaliturvan yhteensovittamisjärjestelmän muutosten vuoksi on tarpeen uudistaa vuoden 2004 sopimusta.

Myös uuden pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen tarkoituksena on kytkeä sopimus ja asetus (EY) N:o 883/2004 toisiinsa siten, että asetuksen aineellisen soveltamisalan muuttuessa myös sopimuksen soveltamisala muuttuu vastaavasti. Näin sopimuksessa ei luetella niitä sosiaaliturvan aloja koskevaa lainsäädäntöä, joihin sitä sovelletaan. Sen sijaan sopimuksen 2 artiklassa on määräys, että sitä sovelletaan kaikkeen asetuksen (EY) N:o 883/2004 aineelliseen soveltamisalaan kuuluvaa lainsäädäntöön.

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen henkilöllinen soveltamisala määritellään siten, että ensinnäkin sopimus koskee henkilöitä ja henkilöryhmiä, jotka kuuluvat asetuksen (EY) N:o 883/2004 henkilölliseen soveltamisalaan. Sen lisäksi sopimus koskee eräitä henkilöryhmiä, jotka eivät kuulu asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan. Nämä kuitenkin kuuluvat tai ovat kuuluneet jonkun Pohjoismaan lainsäädännön piiriin sekä perheenjäseniä tai edunsaajia, jotka johtavat oikeutensa edellä mainituista henkilöistä.

Uudessa pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa on edelleen säilytetty eräitä erityismääräyksiä, jotka ovat tarpeellisia nimenomaan Pohjoismaasta toiseen siirtyvien asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamispiiriin kuuluvien henkilöiden sosiaaliturvaoikeuksien kannalta. Tällainen on muun muassa määräys, joka koskee sairaustapauksien yhteydessä kotimatkasta aiheutuvien lisäkustannusten korvaamista. Samoin toiseen Pohjoismaahan palaavaa työtöntä henkilöä koskeva erityismääräys on säilytetty uudessa so-

pimuksessa. Uudessa sopimuksessa on samalla tavoin kuin nykyisessäkin sopimuksessa määräys luopumisesta eräiden kustannusten korvaamisesta Pohjoismaiden kesken.

2 Esityksen vaikutukset

Sosiaaliturvan yhteensovittaminen Pohjoismaiden välillä liikkuvien henkilöiden osalta tapahtuu pääsääntöisesti asetuksen (EY) N:o 883/2004 perusteella. Asetuksen henkilöpiirin laajentuminen koskemaan kaikkia vakuutettuja henkilöitä on kuitenkin vähentänyt sopimuksen merkitystä Pohjoismaissa liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaan. Pohjoismaiden välillä tapahtuvalla yhteistyöllä on kuitenkin edelleen merkitystä maiden välillä liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaoikeuksien turvaamiseksi. Sosiaaliturvasopimus mahdollistaa tämän yhteistyön

jatkumisen ja kehittämisen ja sillä on vaikutusta rajaesteiden poistamiseen. Uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus on kustannusvaikutuksiltaan vähäinen.

3 Asian valmistelu

Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus on valmistelu pohjoismaisen sosiaalipoliittisen komitean asettamassa työryhmässä. Neuvottelut on saatettu päätökseen maaliskuussa 2011. Sopimuksella on tarkoitus korvata nykyinen vuonna 2004 tehty sosiaaliturvasopimus. Sopimuksesta ovat antaneet lausuntonsa Ahvenanmaan maakuntahallitus, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, Suomen Kuntaliitto, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoministeriö sekä Finanssivalvonta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen sisältö

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen soveltamisala on sama kuin asetuksen (EY) N:o 883/2004 ja sen toimeenpanoasetuksen (EY) N:o 987/2009. Sopimus koostuu neljästä osastosta. Ensimmäinen osasto käsittää yleiset määräykset (1—4 artikla). Toisessa osastossa määrätään sovellettavasta lainsäädännöstä (5 ja 6 artikla). Kolmannessa osastossa (7—12 artikla) on oikeuksia etuuksiin koskevia erityismääräyksiä. Neljännessä osastossa ovat sopimuksen toimeenpanomääräykset (13—19 artikla). Sopimuksessa on viitattu edellä mainittuihin asetuksiin, jotta sopimuksen sisältö olisi mahdollisimman samanlainen kuin asetusten. Vain asetuksen säännöksistä poikkeavat määräykset on kirjoitettu sopimustekstiin.

1 artikla. Artiklassa määritellään sopimuksessa käytettävät käsitteet. Käsitteissä on otettu huomioon se, että tämä sopimus täydentää asetuksia (EY) N:o 883/2004 ja (EY) N:o 978/2009.

2 artikla. Artiklassa määrätään, että sopimusta sovelletaan kaikkeen asetuksen (EY) N:o 883/2004 asialliseen soveltamisalaan kuuluvaan lainsäädäntöön. Sopimusta sovelletaan siten sairaus-, äitiys- ja isyysetuuksia, työkyvyttömyys-, vanhuus- ja perhe-eläke-etuuksia, työtapaturma- ja ammattitautietuuksia, kuolemantapauksen johdosta myönnettäviä etuuksia, työttömyysetuuksia, varhaiseläke-etuuksia ja perhe-etuuksia koskevaan lainsäädäntöön. Sopimusta sovelletaan myös erityisiin maksuihin perustumattomiin etuuksiin.

3 artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen henkilöllisestä soveltamisalasta. Artiklan mukaan sopimusta sovelletaan kaikkiin henkilöihin, jotka kuuluvat asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamisalaan. Tämän lisäksi sopimusta sovelletaan kaikkiin sellaisiin henkilöihin, joihin asetusta ei sovelleta, mutta jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet jonkun Pohjoismaan lainsäädännön piiriin sekä näiden henkilöiden perheen jäseniin tai edunsaajiin.

Nämä määräykset ovat tarpeen erityisesti Tanskan, Färsearten ja Grönlannin kannalta.

Artiklassa on erityinen Tanskaa koskeva määräys. Määräyksen mukaan Tanskan osalta, asetusta (EY) N:o 883/2004 koskee vain Pohjoismaiden kansalaisia kun kyse on asetuksen tarkoittamista perhe-etuuksista, orvon etuuksista ja työttömän henkilön työnhakuoikeudesta ja kun on kyse pohjoismaisessa sosiaaliturvasopimuksessa tarkoitetuista peruseläkkeistä.

4 artikla. Artiklassa on määräys, jolla laajennetaan asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamisalaa.

Artiklan mukaan asetuksen ja sen täytäntöönpanoasetuksen (EY) N:o 987/2009 soveltaminen ulotetaan koskemaan kaikkia niitä henkilöitä, joihin sovelletaan sopimusta ja jotka asuvat jossakin Pohjoismaassa.

5 artikla. Artiklassa on määräykset henkilön sovellettavasta lainsäädännöstä silloin kun henkilö ei ole eikä ole ollut ansiotyössä. Asetusta (EY) N:o 883/2004 sovelletaan myös työelämän ulkopuolella oleviin henkilöihin. Asetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan heihin sovellettava lainsäädäntö on asuinvaltion lainsäädäntö. Täytäntöönpanoasetuksessa (EY) N:o 987/2009 on säännökset, joiden mukaan asuminen epäselvissä tapauksissa ratkaistaan, ja säännökset väliaikaisesta vakuuttamisesta. Valtaosaan Pohjoismaiden välillä liikkuviin työelämän ulkopuolella oleviin henkilöihin sovellettava lainsäädäntö määräytyy siten nykyään asetuksen lainvalintaa koskevien säännösten mukaan. Pohjoismaiseen sopimukseen on otettu vastaava määräys, jonka mukaan työelämän ulkopuolella oleviin henkilöihin sovelletaan asuinvaltion lainsäädäntöä. Asuminen Pohjoismaassa perustuu maan kansalliseen lainsäädäntöön. Jos kuitenkin syntyy epäselvyyttä siitä, minkä valtion lainsäädäntöä henkilöön tulee soveltaa, tämän katsotaan asuvan siinä Pohjoismaassa, jossa hän on väestökirjanpidon mukaan kirjoilla, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

6 artikla. Artiklan määräyksen mukaan Pohjoismaan mannerjalustalla tapahtuvan työ

rinnastetaan työskentelyyn sen valtion alueella, jolle mannerjalusta kuuluu. Määräys on samansisältöinen kuin nyt voimassa olevassa sopimuksessa.

7 artikla. Artiklassa on määräys sairaustapauksessa kotimatkan lisäkustannusten korvaamisesta Pohjoismaassa asuvalle henkilölle. Määräys on otettu Pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimukseen jo vuonna 1982. Sopimuksen soveltamisohjeiden mukaan oleskelumaa vastaa lisäkustannuksista, jotka aiheutuvat siitä, että lääketieteellisistä syistä on käytettävä suunniteltua kalliimpaa matkustustapaa. Kotimatalla tarkoitetaan joko potilaan kuljettamista jatkohoitoon sovitettuun asuinmaan sairaalaan tai matkaa kotipaikkakunnalle. Määräys koskee sekä asetuksen piiriin kuuluvia henkilöitä että vain tämän sopimuksen piiriin kuuluvia henkilöitä. Artiklan toisen kappaleen mukaan määräystä ei sovelleta henkilöihin, jotka saavat luvan matkustaa toiseen Pohjoismaahan saamaan tarpeellista hoitoa.

8 artikla. Artiklassa määrätään, että henkilöllä on myös muissa ETA-maissa asuessaan oikeus Pohjoismaassa ansaitsemaansa peruseläkkeeseen. Suomessa peruseläkkeellä tarkoitetaan kansaneläkettä, jota määräyksen perusteella maksetaan toiseen Pohjoismaahan muuttaneelle henkilölle. Vastaava määräys sisältyy myös nykyiseen sopimukseen.

9 artikla. Artiklassa määrätään eläkkeiden laskemisesta tilanteissa, jossa oikeus niin sanottuun eläkkeen tulevaan aikaan syntyy samanaikaisesti useammassa kuin yhdessä Pohjoismaassa. Artiklan mukaan tällaisesta tulevan ajan eläkkeestä annetaan vakuutus- tai asumiskausien perusteella laskettu suhteellinen osuus kustakin maasta. Määräyksellä ei ole merkitystä Suomen työeläkelainsäädännön eikä kansaneläkejärjestelmän kannalta.

10 artikla. Artiklassa on määräys poikkeuksesta henkilön eduksi asetuksen (EY) N:o 883/2004 61 artiklan 2 kohdan säännöksiin. Artiklan mukaan Pohjoismaan työttömyyspäivärahaa koskevan lainsäädännön säännöistä työskentelyedellytyksestä ei sovelleta, jos henkilö palaa kotimaahan tai maahan, jonka lainsäädännön piiriin hän on kuulunut viiden vuoden aikana ennen ilmoittautumistaan työnhakijaksi. Henkilö saa Suomeen palatessaan välittömästi oikeuden työttömyyspäivä-

rahaan ilman työttömyysturvalaissa edellytettyä neljän viikon työskentelyä, jos toisesta Pohjoismaasta palaava henkilö on viimeisen viiden vuoden aikana saanut työttömyyspäivärahaa Suomesta tai on kuulunut Suomen työttömyysturvalainsäädännön piiriin. Määräys on samansisältöinen kuin nykyisessä sopimuksessa.

11 artikla. Artiklassa on määräys lisää maksettavan määrän tai ylimenevän määrän laskemisesta kun on kyse asetuksen (EY) N:o 883/2004 tarkoittamista perhe-etuuksista. Määräyksen mukaan kun on kyse vanhemmuuden perusteella maksettavasta ansionmenetystä korvaavasta etuudesta, tätä etuutta ei oteta huomioon sovellettaessa asetuksen (EY) N:o 883/2004 68 artiklan 2 kohtaa niin sanotun erotusetuuden laskemiseksi. Artiklan tarkoittamia vanhempainetuuksia ovat Suomessa sairausvakuutuslain mukaiset vanhempainetuudet. Asetuksen perhe-etuuksien säännöksiä sovellettaessa vanhempainetuuksia ei ole otettu huomioon muita perhe-etuuksia kuten lapsilisää ja kotihoidontukea yhteensovitettaessa toisen jäsenvaltion maksamien perhe-etuuksiin. Vanhempainetuudet toisin kuin muut perhe-etuudet on tarkoitettu korvaamaan lapsen syntymän ja hoidon vuoksi poisjäävää ansiotuloa. Tästä syystä pohjoismaisissa tilanteissa vanhempainetuudet on maksettu täysimääräisenä riippumatta muiden perhe-etuuksien määrästä. Tätä koskeva määräys on uutena määräyksenä otettu Pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimuksen. Artiklan 2 kohdan mukaan perhe-etuuksien yhteismäärä lasketaan kunkin kyseessä olevan lapsen osalta eikä perhekohdaisesti. Määräys yhdenmukaistaa perhe-etuuksien yhteensovittamiskäytäntöä Pohjoismaissa.

12 artikla. Artiklassa on määräys yhteistyöstä rajat ylittävissä tilanteissa, jolloin henkilö tarvitsee kuntoutusta ja aktivointia edellyttäviä toimia, joiden tarkoituksena on myötävaikuttaa mahdollisuuksiin saada työtä tai palata työmarkkinoille. Pohjoismaiden välillä ei ole harvinaista, että henkilö asuu yhdessä Pohjoismaassa ja on työssä toisessa. Henkilön työkyvyn vaarantuessa on tärkeää, että henkilön asunvaltion laitosten ja työskentelyvaltion laitosten yhteistyö toimii niin, että henkilöä voidaan tukea ja tarjota hänelle toi-

menpiteitä, joilla voidaan myötävaikuttaa työhön paluuseen. Artiklan 2 kappaleen mukaan laitosten tulee mahdollisuuksien mukaan ratkaista tilanne henkilön eduksi, jos jokin toimenpide voisi merkitä muutosta vakuutuksen piiriin kuulumisessa. Artikla on uusi ja sen tarkoituksena on yhteistyön lisääminen ja rajaesteiden poistaminen, kun on kyse kuntoutuvan henkilön työhön paluun edistämiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

13 artikla. Artiklan mukaan toimivaltaiset viranomaiset tai toimivaltaisen viranomaisen nimeämä laitos tekevät hallinnollisen sopimuksen, jotta turvataan sopimuksen yhdenmukainen soveltaminen Pohjoismaissa. Hallinnolliseen sopimukseen on tarkoitus ottaa määräyksiä Pohjoismaisten laitosten ja viranomaisten välisestä käytännön yhteistyöstä ja menettelyistä sopimuksen soveltamiseksi.

14 artikla. Artiklassa on yleinen määräys viranomaisten ja laitosten välisestä hallinnollisesta yhteistyöstä. Artiklan mukaan viranomaiset ja laitokset antavat toisilleen tarpeellista apua sopimuksen toimeenpanemiseksi. Jokaisessa Pohjoismaassa on erityinen toimivaltaisen viranomaisen nimeämä yhteyselin. Asianomaisten viranomaisten ja laitosten tulee pyrkiä rajat ylittävissä tilanteissa yhteistyössä parantamaan hallinnollisia menettelyjä ja auttamaan toisiaan myös konkreettisissa tapauksissa kuten esimerkiksi lainvalintakysymyksissä, jotta tapaus voidaan ratkaista mahdollisuuksien mukaan kyseessä olevan henkilön edun mukaisesti. Myös tämä määräys on uusi ja sillä korostetaan konkreettisen yhteistyön merkitystä.

15 artikla. Artiklassa on nykyistä sopimusta vastaava määräys kustannusten korvaamisesta luopumisesta siltä osin kun on kysymys sairauden ja äitiyden sekä työtapaturman ja ammattitaudin johdosta myönnettävistä hoitoetuksista, työttömälle myönnettävistä etuuksista sekä hallinnollisten tarkastusten ja lääkärintarkastusten kuluista. Määräys sisältyy myös nykyiseen sopimukseen. Uutta on kuitenkin, että kustannusten korvaamisesta luopuminen koskee myös sopimuksen 12 artiklan tarkoittamia kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia.

Artiklan 3 kohdassa täsmennetään, että kustannusten korvaamisesta luopuminen ei koske hoitoetuksia, jotka perustuvat toimi-

valtaisen valtion lupaan hakeutua hoitoon asetuksen (EY) N:o 883/2004 tarkoittamissa tilanteissa.

16—19 artikla. Siirtymä- ja loppumääräyksillä määrätään sopimuksen ajalliseen ulottuvuuteen ja voimaantuloon liittyvistä kysymyksistä. Sopimuksen voimaantullessa nyt voimassa oleva 18 päivänä elokuuta 2003 tehty Pohjoismaainen sosiaaliturvasopimus lakkaa olemasta voimassa. Sopimuksen voimaantulo edellyttää, että ETA-sopimuksen liite VI on sopeutettu vastaamaan asetuksen (EY) N:o 883/2004 säännöksiä siten, että mainittua asetusta sovelletaan myös ETA-maissa. Tämä on toteutunut kesäkuussa 2012. Artiklassa on siirtymämääräys ennen vuotta 1994 ansaituista peruseläkkeistä. Artiklassa määrätään, että peruseläkettä maksetaan vain siitä työskentelymaasta, jossa henkilö on samaan aikaan asunut, jos työeläkettä on kertynyt samanaikaisesti useammasta Pohjoismaasta.

2 Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kolmannen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jolloin kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet Tanskan hallitukselle hyväksyvänsä sopimuksen.

Sopimus tulee voimaan Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan osalta 30 päivän kuluessa siitä kun Tanskan ja vastaavasti Suomen hallitus ovat ilmoittaneet Tanskan ulkoasiainministeriölle, että Färsaarten ja Grönlannin maakuntahallitukset ja vastaavasti Ahvenanmaan maakuntapäivät ovat ilmoittaneet, että sopimus koskee Färsaaria, Grönlantia tai Ahvenanmaata.

Laki sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta on tarkoitus saattaa voimaan valtioneuvoston asetuksella samana ajankohtana kuin sopimus.

3 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka

sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä.

Sopimuksessa on määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan ja poikkeavat voimassa olevasta sosiaaliturvalainsäädännöstä. Näitä ovat 7 ja 8 artikla sekä 10, 11 ja 18 artikla. Sopimuksen 7 artiklan mukaan voidaan pohjoismaassa asuvalle henkilölle korvata sairaustapauksesta aiheutuvia kotiinpaluun lisäkustannuksia. Sopimuksen 8 artikla mahdollistaa kansaneläkkeen maksamisen, kun henkilö asuu jossakin ETA-maassa. Sopimuksen 10 artiklassa on työttömyysturvalaista poikkeava määräys, joka mahdollistaa työttömänä Suomeen palaavan henkilön oikeuden saada työttömyyspäivärahaa tietyn edellytyksin ilman edeltävää työskentelyä Suomessa. Sopimuksen 11 artiklan mukaan vanhempainetuuksia ei oteta huomioon per-

he-etuuksia yhteensovitettaessa. Sopimuksen 18 artiklassa on määräys siitä, että nyt voimassa olevan sopimuksen voimassaolo lakkaa tämän sopimuksen voimaantullessa ja määräys peruseläkkeen laskemisesta eräissä tilanteissa ajalta ennen 1994.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi 12 päivänä kesäkuuta 2012 allekirjoitetun Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Pohjoismaisesta sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Bergenissä 12 päivänä kesäkuuta 2012 Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §
Tällä lailla kumotaan Pohjoismaisesta sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen lainsäädän-

nön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettu laki (186/2004).

3 §
Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 2012

Pääministerin sijainen, valtiovarainministeri

JUTTA URPILAINEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Paula Risikko*

POHJOISMAINEN SOSIAALITURVASOPIMUS

Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin hallitukset, jotka ovat soveltaneet Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen (ETA-sopimus) voimaantulosta lähtien eurooppalaisia määräyksiä yhteisön alueella liikkuvia työntekijöitä, itsenäisiä ammatinharjoittajia ja heidän perheenjäseniään koskevien sosiaaliturvamääräysten yhteensovittamisesta myös Pohjoismaiden välillä liikkuviin henkilöihin, jotka ovat tehneet eurooppalaista sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevaa asetusta täydentämään viimeksi 18 päivänä elokuuta 2003 pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen, jolla Pohjoismaat ovat sitoutuneet soveltamaan Pohjolassa laajalti asetuksen määräyksiä myös tiettyihin henkilöryhmiin, joihin asetus ei ole suoraan sovellettavissa, nimittäin henkilöihin, jotka eivät ole ETA-maan kansalaisia tai jotka eivät ole tai eivät ole olleet työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia asetuksen mukaisessa merkityksessä, jotka haluavat tehdä sosiaaliturvasopimuksen, joka perustuu asetuksen (EY) N:o 883/2004 periaatteille ja on sen perusajatuksen mukainen, jotka haluavat mukauttaa pohjoismaisen sopimuksen asetuksen (EY) N:o 883/2004, joka on laajennettu koskemaan myös henkilöitä, jotka eivät ole tai eivät ole olleet työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia, tämän asetuksen täytäntöönpanomääräyksiä koskevan asetuksen (EY) N:o 987/2009 ja Pohjoismaiden sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön kehityksen mukaiseksi, jotka ottavat huomioon, että Tanskan, Färsaarten ja Grönlannin välillä vallitsee valtiosyhteys ja että Färsaaret ja Grönlanti eivät ole Euroopan unionin jäseniä eivätkä kuulu Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen piiriin, ja ovat päättäneet tehdä uuden pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen. Tämä sopimus täydentää EU:n asetuksia ja antaa suhteessa asetuksiin joissakin tapauksissa lisää oikeuksia Pohjoismaiden välillä liikkuville henkilöille. Sopimus on seuraavansisältöinen:

I OSASTO YLEISET MÄÄRÄYKSET

1 artikla

Määritelmät

1. Tässä sopimuksessa tarkoitetaan ilmaisulla

1) "Pohjoismaa" kutakin sopimusmaata sekä Färsaarten ja Grönlannin itsehallintoalueita, joilla on oma toimivaltansa alueilla, joita sopimus koskee, sekä Ahvenanmaata, sikäli kuin nämä alueet ovat antaneet suostumuksensa siihen, että sopimus koskee niitä,

2) "asetus" asetusta (EY) N:o 883/2004 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta

sensisältöisenä kuin se kussakin tilanteessa on voimassa Pohjoismaiden välillä ja ottaen huomioon ne mukautukset, jotka kulloinkin johtuvat 2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen (ETA-sopimus) liitteestä VI,

3) "täytäntöönpanoasetus" asetusta (EY) N:o 987/2009 asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomääräyksistä sensisältöisenä kuin se kussakin tilanteessa on voimassa Pohjoismaiden välillä ja ottaen huomioon ne mukautukset, jotka kulloinkin johtuvat 2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen (ETA-sopimus) liitteestä VI,

4) "peruseläke" asumiseen perustuvaa eläkettä ja eläkkeen lisäosaa, jota maksetaan sille, joka ei saa työeläkettä tai jonka työeläke-

keen määrä on pieni; vrt. tämän sopimuksen hallinnollisen sopimuksen liite 1, jossa esitetään, mitkä etuudet katsotaan peruseläkkeeksi eri Pohjoismaissa.

2. Muilla tässä sopimuksessa esiintyvillä ilmaisuilla on se merkitys, joka niillä on asetuksessa, täytäntöönpanoasetuksessa tai Pohjoismaiden kansallisessa lainsäädännössä.

2 artikla

Asiallinen soveltamisala

Tätä sopimusta sovelletaan kaikkeen asetuksen asialliseen soveltamisalaan kuuluvaan lainsäädäntöön.

3 artikla

Henkilöllinen soveltamisala

1. Tämä sopimus koskee henkilöitä, jotka kuuluvat asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan ja jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet jonkun Pohjoismaan lainsäädännön piiriin.

2. Tämä sopimus koskee lisäksi seuraavia henkilöitä, jotka eivät kuulu asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan:

a) henkilöitä, jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet jonkun Pohjoismaan lainsäädännön piiriin,

b) perheenjäseniä tai edunsaajia, jotka joutuvat oikeutensa a kohdassa mainituista henkilöistä.

3. Tanskan osalta 1 ja 2 kohdan määräykset koskevat vain Pohjoismaan kansalaisia, kun on kyse

a) asetuksen 8 luvun mukaisten perhe-etuuksia koskevien määräysten soveltamisesta,

b) toiseen jäsenvaltioon siirtyviä työttömiä henkilöitä koskevan asetuksen 64 artiklan soveltamisesta,

c) peruseläkettä koskevien määräysten soveltamisesta.

4 artikla

Asetuksen laajennettu soveltamisala

Jollei tässä sopimuksessa toisin mainita, ulotetaan asetuksen ja täytäntöönpanoasetuk-

sen soveltaminen koskemaan kaikkia niitä henkilöitä, joihin sovelletaan tätä sopimusta ja jotka asuvat jossakin Pohjoismaassa.

II OSASTO

SOVELLETTAVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

5 artikla

Asuminen

Henkilön asuminen Pohjoismaassa perustuu maan kansalliseen lainsäädäntöön. Jos on epäselvyyttä siitä, mitä lainsäädäntöä tulee soveltaa johonkin henkilöön, tämän katsotaan asuvan siinä Pohjoismaassa, jossa hän on väestökirjanpidon mukaan kirjoilla, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

6 artikla

Työ mannerjalustalla

Asetuksen II osaston määräyksiä sovellettaessa katsotaan myös työ luonnonvarojen tutkimiseksi ja hyödyntämiseksi jonkun maan mannerjalustalla kyseisessä maassa tehdyksi työksi.

III OSASTO

OIKEUTTA ETUUKSIIN KOSKEVAT ERITYISMÄÄRÄYKSET

1 luku

Sairaus

7 artikla

Korvaus kotimatkasta aiheutuvista kustannuksista

1. Oleskelumaa korvaa Pohjoismaassa asuvalle henkilölle, jolla on oikeus hoitoetuuksiin asuinmaastaan ja joka oleskellessaan tilapäisesti toisessa Pohjoismaassa saa sai-

raanhoitoa, kotimatkasta asuinmaahan aiheutuneet lisäkustannukset, jos hän joutuu sairautensa vuoksi käyttämään kalliimpaa matkustustapaa kuin hän muutoin olisi käyttänyt.

2. Ensimmäisen kohdan määräystä ei sovelleta henkilöihin, jotka saavat luvan matkustaa toiseen Pohjoismaahan saamaan tarpeellista hoitoa.

2 luku

Työkyvyttömyyden, vanhuuden ja kuoleman johdosta myönnettävät etuudet

8 artikla

Peruseläke asuttaessa ETA-maassa

Henkilöllä on niin kauan kuin hän asuu jossakin ETA-maassa asetuksen mukaisilla edellytyksillä tai edellytyksillä, jotka ovat seurausta tästä sopimuksesta, oikeus siihen peruseläkkeeseen, johon hän on ansainnut oikeuden jossakin Pohjoismaassa.

9 artikla

Asetuksen 54 artiklan 2 kohdan b) (i) alakohdan mukainen sopimus

Jos edellytykset eläkkeen laskemiseksi myös sellaisten vakuutus- tai asumiskausien perusteella, jotka oletettavasti olisi täytetty, jollei eläketapahtumaa olisi sattunut, ovat olemassa useammassa kuin yhdessä Pohjoismaassa, otetaan vain osa tulevista kausista huomioon kunkin maan eläkettä laskettaessa. Tämä osa määräytyy eläkettä laskettaessa käytettävien tosiasiallisten vakuutus- tai asumiskausien perusteella, siinä suhteessa kuin asianomaisen maan tosiasiallinen kausi on kaikkien maiden yhteenlaskettuun tosiasialliseen kauteen.

3 luku

Työttömyyspäiväraha

10 artikla

Poikkeus täytettäviä kausia koskevasta vaatimuksesta

Asetuksen 61 artiklan 2 kohdan vakuutuskausia, työskentely-kausia tai itsenäisenä ammatinharjoittajana työskennellyjä kausia koskevaa vaatimusta ei sovelleta henkilöihin, jotka siinä Pohjoismaassa, josta etuuksia haetaan, ovat joko työskennelleet siinä laajuudessa, että he ovat kuuluneet sen maan työttömyyspäivärahaa koskevan lainsäädännön piiriin tai ovat saaneet kyseisiä etuuksia siitä maasta. Edellytyksenä on kuitenkin, että työskentely on tapahtunut tai työttömyyspäivärahaa on saatu viiden vuoden aikana ennen ilmoittautumista työnhakijaksi virallisessa työnvälityksessä ja, tapauksesta riippuen, hakemuksen jättämistä liittymisestä asianomaisen työttömyyskassan jäseneksi.

4 luku

Perhe-etuudet

11 artikla

Lisää maksettavan määrän ja ylimenevän määrän laskeminen

1. Vanhemmuudesta johtuvan ansionmenetyksen korvaamiseksi maksettavia etuuksia ei oteta huomioon sovellettaessa asetuksen 68 artiklan 2 kohtaa, kun on kyse etuuden pidättämisestä tai lisämäärän laskemisesta.

2. Viranomainen tai laitos, jolla on asetuksen 68 artiklan 2 kohdan mukaisesti pidettävänä etuus ja maksettavana lisämäärä, laskee perhe-etuuksien yhteismäärän kunkin kyseessä olevan lapsen osalta sekä pidättää perhe-etuudet toisessa valtiossa säädettyyn määrään saakka ja maksaa lisämäärän.

5 luku

Kuntoutus

12 artikla

Yhteistyö

1. Rajat ylittävissä tilanteissa toimivaltaisen valtion ja asuinvaltion asianomaisten laitosten tulee yhteistyössä tarjota henkilöille tukea ja aktiivisia toimia tarkoituksena myötävaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa saada työtä ja palata työhön. Asuinvaltion laitoksen tulee toimivaltaisen valtion laitoksen kanssa neuvoteltuaan tarjota toimenpiteitä, jotka ovat mahdollisia tämän maan lainsäädännön puitteissa.

2. Jos jokin toimenpide saattaisi merkitä muutosta vakuutuksen piiriin kuulumisessa, laitosten tulee mahdollisuuksien mukaan ratkaista tilanne kyseisen henkilön eduksi.

IV OSASTO

MUUT MÄÄRÄYKSET

13 artikla

Hallinnollinen sopimus

Toimivaltaiset viranomaiset tai toimivaltaisen viranomaisen nimeämä laitos tekevät hallinnollisen sopimuksen, joka sisältää vaadittavat määräykset sopimuksen yhdenmukaisen pohjoismaisen soveltamisen turvaamiseksi.

14 artikla

Hallinnollinen yhteistyö ja yhteyselin

1. Viranomaiset ja laitokset antavat toisilleen tarpeellista apua tämän sopimuksen toimeenpanemiseksi.

2. Rajat ylittävissä tilanteissa kyseisten maiden asianomaisten viranomaisten ja laitosten tulee yhteistyössä parantaa hallinnollisia menettelyjä, auttaa toisiaan sekä konkreettisissa tapauksissa tehdä yhteistyötä, erityisesti lainvalintaa koskevissa kysymyksissä, jotta tilanne voitaisiin ratkaista niin pit-

källe kuin mahdollista kyseisen henkilön eduksi.

3. Jokaisessa Pohjoismaassa on erityinen toimivaltaisen viranomaisen nimeämä yhteyselin.

15 artikla

Luopuminen kustannusten korvaamisesta

1. Jollei kahden tai useamman Pohjoismaan välillä toisin sovita, maat luopuvat asetuksen 35, 41 ja 65 artiklan perusteella kaikesta kustannusten korvaamisesta maiden välillä siltä osin kuin se koskee sairauden ja äitiyden sekä työtapaturmien ja ammattitautien johdosta myönnettävistä luontoisetuksista, työttömille myönnettävistä etuuksista sekä hallinnollisista ja lääkärintarkastuksista aiheutuvia kuluja.

2. Kustannusten korvaamisesta luopuminen tarkoittaa myös luopumista 12 artiklan 1 kohdassa mainituista kuntoutustoimenpiteiden kuluista.

3. Kustannusten korvaamisesta luopuminen ei koske luontoisetuksia henkilöille, jotka asetuksen 20 artiklan 1 kohdan, 28 artiklan 1 kohdan ja 36 artiklan 1 kohdan perusteella saavat toimivaltaiselta laitokselta luvan matkustaa toiseen Pohjoismaahan saamaan tilansa kannalta aiheellista hoitoa.

16 artikla

Voimaantulo

1. Tämä sopimus tulee voimaan edellyttäen, että ETA-sopimuksen liite VI on mukautettu vastaamaan asetusta (EY) N:o 883/2004.

2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kolmannen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jolloin kaikki hallitukset ovat ilmoittaneet Tanskan hallitukselle, että ne ovat täyttäneet kaikki sopimuksen voimaantuloon tarvittavat ehdot.

3. Sopimus tulee voimaan Färssaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan osalta 30 päivän kuluttua siitä kun Tanskan ja vastaavasti Suomen hallitus ovat ilmoittaneet Tanskan ulkoasiainministeriölle, että Färssaarten ja Grönlannin maakuntahallitukset ja vastaavas-

ti Ahvenanmaan maakuntapäivät ovat ilmoittaneet, että sopimus koskee Färsaaria, Grönlantia tai Ahvenanmaata.

4. Färsaarten ja Grönlannin maakuntahallitusten tulee sopimukseen liittyessään ottaa kantaa siihen, koskevatko 3 artiklan 3 kohdan henkilöllinen soveltamisala sekä Tanskaan sovellettavat peruseläkettä koskevat asetuksen poikkeukset myös niitä.

5. Tanskan ulkoasiainministeriö ilmoittaa muille sopimuspuolille ja Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristölle edellä mainittujen ilmoitusten vastaanottamisesta ja sopimuksen voimaantuloajankohdasta.

17 artikla

Sopimuksen irtisanominen

1. Sopimuspuoli voi irtisanoa sopimuksen kirjallisella ilmoituksella Tanskan ulkoasiainministeriölle, joka tiedottaa ilmoituksen vastaanottamisesta ja sen sisällöstä muille sopimuspuolille.

2. Irtisanominen koskee vain asianomaista sopimuspuolta ja tulee voimaan sen kalenterivuoden alusta, joka seuraa vähintään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun Tanskan ulkoasiainministeriö on vastaanottanut ilmoituksen irtisanomisesta.

3. Jos sopimus irtisanotaan, sopimuksen perusteella saavutetut oikeudet jäävät voimaan.

18 artikla

Siirtymämääräykset

1. Tämän sopimuksen tullessa voimaan lakkaa 18 päivänä elokuuta 2003 tehty sosiaaliturvasopimus olemassa voimassa. Tämä sopimus ei aiheuta vähennyksiä niiden sopimuksen piiriin kuuluvien etuuksien määrään, joita maksetaan sen tullessa voimaan. Färsaarten ja Grönlannin osalta 18 päivänä elokuuta 2003 tehty sosiaaliturvasopimus on edelleen voimassa siihen saakka, kunnes tämä sopimus tulee voimaan, kuitenkin enintään yhden vuoden sopimuksen voimaantulosta 16 artiklan mukaan.

2. Jos henkilö on ansainnut oikeuden peruseläkkeeseen jostakin Pohjoismaasta maassa asumisen perusteella ajalta ennen 1 päivää tammikuuta 1994, jolloin hän on samanaikaisesti ansainnut oikeuden työeläkkeeseen toisesta Pohjoismaasta, lasketaan peruseläke tältä ajalta vain viimeksi mainitusta maasta. Jos joku on tällöin samanaikaisesti ansainnut työeläkettä useammasta Pohjoismaasta, joista yksi on ollut myös henkilön asuinmaa, lasketaan peruseläke vain viimeksi mainitusta maasta.

3. Tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen tehdyt etuuksia koskevat hakemukset ratkaistaan tämän sopimuksen perusteella myös silloin, kun ne koskevat etuuksia ajalta ennen sen voimaantuloa.

19 artikla

Allekirjoittaminen

Sopimuksen alkuperäiskappale talletetaan Tanskan ulkoasiainministeriöön, joka toimittaa muille sopimuspuolille oikeaksi todistetut jäljennökset siitä.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet ovat siihen valtuutettuina allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Bergenissä 12 päivänä kesäkuuta 2012 yhtenä kappaleena tanskan, suomen, islannin, norjan ja ruotsin kielellä, jotka kaikki tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset.

Tanskan hallituksen puolesta

Suomen hallituksen puolesta

Islannin hallituksen puolesta

Norjan hallituksen puolesta

Ruotsin hallituksen puolesta